

Piotr Maroszek

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

MAŁA ARMIA JANOSIKA – CHARYZMATYCZNY ZESPÓŁ Z WIELKĄ GÓRALSKĄ DUSZĄ

Muzyka podhalańska wyróżnia się spośród muzyki z innych regionów Polski. O jej wyjątkowości stanowi to, że nosi ona w sobie wpływy folkloru węgierskiego, słowackiego, morawskiego i rumuńskiego, ma też indywidualne cechy, które wpłynęły na jej wyjątkowość. Kazimierz Dobrowolski zwrócił uwagę na ciekawe zjawisko przemieszania się na terenach Podhala ludności pasterskiej i rolniczej, z którą związane było najstarsze nawarstwienie osadnicze w Karpatach. Osadnicy przemieszczali się dolinami Wisły, Soły, Skawy, Raby, Dunajca, Wisłoki i Sanu. O specyfice i odrębności kulturowej Podhala stanowi przemieszanie się różnych elementów kulturowych, a zarazem przyswojenie ich sobie; strój i gwara góralska noszą w sobie elementy języka polskiego, tureckiego, węgierskiego i słowackiego.

Raba Wyżna, o której tu będzie mowa, nie należy do właściwego Podhala; to okolica malowniczego przełomu między geologicznie młodymi a starymi górami. Z wierchowych polan dostrzeżemy tu dolinę Dunajca i wyniosłą ścianę Tatr. Ostatni gorczański garb od zachodu, Rabska Góra, przygarnia osiedla Raby Wyżnej. Okoliczne wioski – Sieniawa, Rokiciny, Spytkowice, Skawa – to rejon obyczajowych tarć, wzajemnych przenikań i zapożyczeń. Wychodzą tu naprzeciw siebie Zagórzanie, Kliszczacy, Orawianie, Babiogórcy, wreszcie Podhalanie. To położenie, jak pokazuje historia, sprzyja ruchom kulturotwórczym. Miejscowi budarze, snycerze, stolarze, kowale, hafciarki, obraźnicy, rzeźbiarze – umiejętnie wiązali piękno z pożytkiem, czerpiąc natchnienie tak z obyczajów, jak i z piękna przyrody¹. Tym, w czym w sposób szczególny wyraża się góralska dusza, jest muzyka. Jest ona integralną częścią kultury góralskiej; wypływa z niej i ją ubogaca.

Podstawową cechą muzyki podhalańskiej jest to, że w całości opiera się na tzw. „nutach”. Czym jest owa „nuta góralska”? W fachowych opracowaniach możemy przeczytać, że określamy ją jako „struktury harmoniczo-kierunkowe pozbawione homogenicznych schematów rytmicznych i motywicznych

---

¹ T. Staich, *W kinie Czubernatowej* [w:] W. Czubernatowa, *Kino*, Warszawa 1979, s. 71–72.

melodii”². Bardziej jednak czujemy, niż tylko rozumiemy, czym jest ta charakterystyczna nuta, którą wychwytuje ucho czułe na ludowe melodie. Jest ona bazą, na której opiera się muzyka wykonywana przez bodajże największą i najbardziej rozpoznawalną kapelę góralską jaką jest Mała Armia Janosika.

Czy kiedy w lutym 2015 roku skrzypek Damian Pałasz utworzył w Rabie Wyżnej sekcję nauki gry na skrzypcach i basach góralskich można się było spodziewać, że w ciągu paru lat projekt ten zaangażuje grubo ponad setkę dzieci i młodzieży? Trzon kapeli stanowią głównie uczniowie szkół – od przedszkola do szkoły średniej – którzy krok po kroku rozwijają umiejętności gry na skrzypcach, akordeonie czy basach góralskich. Muzyka Małej Armii bazuje na kulturze góralskiej, ale jednocześnie potrafi wyjść poza utarte schematy; inspiracje czerpie chociażby z brzmień bałkańskich. Jeśli chodzi o przypasowanie zespołu do gatunku muzycznego, to z pewnością swoją twórczością wykracza on poza granice muzyki ludowej otwierając się na szerokie horyzonty tzw. world music (muzyki świata).

Urzekające jest to, że Mała Armia Janosika, licząca obecnie około 140 osób, jest zespołem jednoczącym kilka pokoleń – najmłodsze „jego” dziecko liczy zaledwie cztery lata, najstarszy muzykant dobiega siedemdziesiątki. Gromadzi on młodych muzyków z różnych regionów – do Raby Wyżnej na próby zjeżdżają z miejscowości Podhala czy Orawy odległych nieraz o kilkadziesiąt kilometrów. O tym, jak inspirujące potrafi być tradycyjne wspólne muzykowanie świadczą słowa młodej członkini zespołu: „Na początku nie chciałam w ogóle grać na skrzypcach – przyznaje szczerze Maria Chrobak – moja siostra zaczęła tutaj chodzić. Spodobało jej się i pokazała mi w domu, jak się gra [...]. Zapisałam się tutaj. Przyszłam na parę pierwszych lekcji [...]. Szybko załapałam i bardzo mi się spodobało granie po góralsku, bo to taka moja rodzinna kultura”.

Nic dziwnego, że owa twórcza i przyjazna atmosfera przyciąga znanych artystów, takich jak Cezary Żak. Nagrał z zespołem parę teledysków. W jednym z klipów widzimy na tle malowniczej kapliczki zamodlonego górala trzymającego w rękę stary, wysłużony modlitewnik. Zbliży się do niego ksiądz (w tej roli Cezary Żak), który przykłęka przed figurą Maryi. Zapytuje chłopca:

„– O co się modlisz dobry człowieku?

– Modłę się o miłość”.

Odpowiedź górala to jednocześnie tytuł teledysku. Jakże to proste i wymowne świadectwo wiary w ponadczasowe wartości! Ciesz się to, że

---

² K. Pałuch, *Nowa Muzyka Góralska na tle tradycyjnej muzyki Podhala na przykładzie nagrań płytowych „Góralsko siła” i „Pieśni chwały” zespołu Trebunie Tutki*, Kraków 2010, s. 12. Praca magisterska, Uniwersytet Jagielloński. Wydział Historyczny, Pobrano z: https://etnosystem.pl/dokumenty/podhale/katarzyna_paluch_mgr.pdf (dostęp: luty 2020).

treści te spotykają się z niesłabnącym zainteresowaniem; klip obejrzano ponad milion razy. Z okazji Świątowych Dni Młodzieży w 2016 roku muzycy zrealizowali wideoklip ku czci św. Jana Pawła II pt. *Siła jest w jedności* oraz wystąpili podczas tegoż ogólnoswiątowego spotkania młodych chrześcijan w Krakowie.

Artystom-góralom bliskie są wartości patriotyczne. Teledysk *Białe róże* to współczesna aranżacja znanej pieśni wojskowej. Utwór udanie łączy stonowany śpiew solowy przy akompaniamencie fortepianu ze śpiewem wielogłosowym z towarzyszeniem bogatego instrumentarium. Warto wspomnieć, że harmonika góralska rozwija się właśnie w śpiewie wielogłosowym i w muzyce granej przez kapelę smyczkową towarzyszącą wokalistom. Pieśni góralskie wykonywane wielogłosowo prowadzone są głównie równoległymi tercjami, kapela góralska gra z kolei akordowo i funkcyjnie. Muzyka góralska zawiera w sobie barwną różnorodność: występuje w formie śpiewu solowego (czasem z akompaniamentem), wielogłosowego oraz w formie czysto instrumentalnej. Teledysk *Białe Róże* jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych utworów Małej Armii Janosika. Wskutek jego popularności zespół został zaproszony na koncert pt. *Koncert dla Niepodległej*, który odbył się 10 listopada 2018 roku na zapelnionym przez publiczność Stadionie Narodowym w Warszawie. Koncert miał charakter patriotyczny, będąc hołdem i oddaniem czci ludziom, którzy dla naszej wolności nie zawahali się ponieść największej ofiary – swojego życia. Wydarzenie to zebrało przed telewizorami ponad 4 mln Polaków. Mała Armia Janosika zaprezentowała wiązanekę legionową, grając i śpiewając w akompaniamencie orkiestry symfonicznej oraz wykonując patriotyczne utwory wraz z artystami polskiej estrady.

Mała Armia Janosika w okresie bożonarodzeniowym oraz noworocznym, cyklicznie wyrusza w zimową trasę koncertując na terenie całej Polski. Na swoim koncie ma już zagranych ponad 50 koncertów o charakterze ludowym, świątecznym oraz patriotycznym³.

---

³ Informacje o zespole i jego działalności zaczerpnięte zostały z jego oficjalnej strony <http://www.malaarmiajanosika.pl/> (dostęp: marzec 2020).